

EDWARD BOND, *THE CHILDREN*, SEVGİ VE ŞİDDET

EDWARD BOND, *THE CHILDREN*, LOVE AND VIOLENCE

Erdinc PARLAK¹

ÖZET: Yazarlık görevini topluma ayna tutmak olarak belirleyen günümüz İngiliz oyun yazarlarından Edward Bond (1934-) toplumda gözlemediği aksaklıkları çekinmeden ele almıştır. Daha barışçıl ve sağlıklı toplumda yaşamının insan olarak herkesin hakkı olduğu gerçeğini oyunlarında sıklıkla işlemiştir. II. Dünya Savaşı'nı ve sonrasındaki yıkımı bizzat yaşaması da Edward Bond'un yazarlık yaşamındaki dönüm noktalarındandır. Oyunlarında her kesimden insanları konu edinen Bond, özellikle son dönem oyunlarından *The Children* (Çocuklar) oyununda öteki oyunlarından biraz farklı bir yol izleyerek çocukları ve onların içinde buldukları ortamı ele alır. Yaşanmasını istemediği durumları oyunlarında vermek suretiyle topluma ayna tutma görevini de bir anlamda yerine getirmiştir denebilir.

Anahtar sözcükler: Edward Bond, *The Children*, II. Dünya Savaşı, Toplum, Çocuk

ABSTRACT: Edward Bond (1934-), who is one of the contemporary British Playwrights, sees his playwrighting career as holding a mirror to the society and problems in the society. Again and again he has penned the truth that everybody has the right to live in a more peaceful and happy society. That he himself has witnessed the World War II and the destruction aftermath is one of the turning points of his writing career. Bond, who handles people from every part of the society, writes about the children and their atmosphere in his play *The Children* (Bond, 2000a). By doing this, he has fulfilled his task of holding a mirror to the society.

Keywords: Edward Bond, *The Children*, World War II, Society, Child

1. EDWARD BOND

II. Dünya Savaşı'nın olanca şiddeti ile devam ettiği yıllarda Hitler liderliğindeki Alman faşizminin yarattığı yıkıntı ve acıları olabildiğince yakından yaşayan günümüz önde gelen İngiliz oyun yazarlarından Edward Bond için Alman savaş uçaklarının bombardımanından kaçabilmek için yaşamakta olduğu yeri terk etmekten başka çıkar yolunun olmayışı, onun daha sonraki yıllarda yazacağı oyunlarda değinmeden edemeyeceği önemli konular arasındadır. 1940 yılında Almanların başkentlerini bombalamasının doğal bir sonucu olarak 6 yaşındaki Bond, Cornwall'a, oradan da East Anglia'da Cambridgeshire'daki Ely'ye gider ve büyükanne-büyükbabası ile yaşar. 1944 yılında Londra'ya döner ve Gramer Okulu (Onbir Artı) giriş sınavına katılacak düzeyde görülmediğinden Crouch Yakası ortaokuluna kayıt olur. Bununla ilgili düşünce ve gözlemlerini daha sonraları şu cümleyle anlatacaktır : “ İşte beni ben yapan da bu oldu hiç kuşkusuz” (Hay & Roberts, 1980, s.7). Okuldan ayrıldıktan bir süre sonra gittiği askerlik hizmetinde yaşadıkları, 6 hafta süresince dışarı yüzü görmemesi, ona kötü davranılması, sadece belli kuralların geçerli olduğu sadece öldürmek, ölmek ve nefret etmek üzerine kurulu böylesine insanlıktan uzak ve insanın her şeye yabancılaştırıldığı ortam, kaçınılmaz olarak onun eserlerinde yansımalarını bulacaktır. Bond'un şiddetten hoşlanmayan kişilerin önde gelenlerinden biri olduğunu ve şiddet karşıtlığını deyim yerindeyse bir yaşam felsefesi olarak Kabul ettiğini söylemek pek de abartılı bir söylem olmaz. Bir anlamda Bond “Şiddet ve eşitsizlik dünyaya egemen olduğu için oyunlarında bunları işlemenin gerekliliğinde ısrar eder” (Davis, 2005, s.12). Bond'un yaşamını şekillendiren en önemli etmenlerden birisi de, hiç kuşku yok ki, yaşanan sıkıntılara, çekilen acılara kayıtsız kal(a)mama düşüncesidir. Bu duyarlık, bir oyun

¹ Doç. Dr., Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü, erdincparlak@odu.edu.tr

yazarı olarak onun yaşamının farklı dönemlerinde farklı biçimlerde kendini göstermiştir. İnsan olmanın ağır yükünü omuzlarında hisseden bireylerin bu ve benzeri türden sıkıntılara kayıtsız kalmamaları gerektiğinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamak için olsa gerek Bond, bir sanatçı olarak uzun yıllara dayanan oyun yazarlığı süresince bu görüşü desteklercesine oyunlar kaleme almış ve inandığı, savunduğu doğruları desteklemekten hiç de geri durmamıştır. Onun bu özelliğinden kaynaklanıyor olsa gerek Bond, birçok oyununda sürekli olarak yanlış olduğunu düşündüğü görüşleri açık bir dille eleştirmeyi kendisine bir görev bilmiştir. Oyunlarında yarattığı karakterlerine bu ağır sorumluluğu yüklemenin bir sanatçı olarak yapması gereken bir görev olduğunu belirtmek istercesine onları acı çekmek pahasına da olsa doğru ve eşitlikten yana tavır almaya zorlar.

Bu düşünce evreninden ayrılmayan Bond, dünyayı daha yaşanılır bir yer kılma konusunda her bireyin üzerine düşen bir görevi okuduğunu, özellikle de aydın ve sanatçı kimlikleriyle öne çıkan bireylerde söz konusu bu sorumluluğun daha fazla olduğunu vurgularcasına oyunlarında bu ve benzeri konuları işlemeden gezmez. Aydın sorumluluğunun toplumda azımsanmayacak bir özellik olduğu gerçeğinden yola çıkan Bond, oyunlarında aydın bireylerin nasıl olması gerektiğini açık bir dille anlatma yolunu seçer. Örneğin Bingo oyunundaki Shakespeare karakteri onun aydın, okumuş ve yörenin önde gelen kişilerinden biri olsa da Bond, üzerine düşen aydın sorumluluğunu üstlenmekten kaçınan bir Shakespeare karakteri yaratmıştır. Yine Narrow Road to the Deep North oyununda benzer bir şekilde aydınlanma, bilinçlenme uğruna yola koyulan karakterini sorumluluk üstlenmediği, bencil tutumlar takındığı için eleştirir. Benzer şekilde Bond, Lear oyununda ülkesini düşmanlardan korumak için çepeçevre bir duvar örme işine girenki bu duvar birçok açıdan İki Almanya'yı ayıran Berlin Duvarı'nı anımsatır- Kral'ın bu duvara karşı çıkan herkese şiddet uygulamaktan çekinmemesini ve sonuçta kendi ördüğü duvarın kurbanı olmasını ele alır.

Yazarlık yaşamı boyunca Bond, toplumdaki şiddetin doğası, nedenleri ve işlevi üzerinde sürekli olarak durmuştur. Savaş sonrası İngiliz Tiyatrosu ve bir bütün olarak yirminci yüzyıl tiyatrosunun en unutulmaz ve simgesel (iconic) imge ve olaylarından bir tanesi Bond'un 1965 yılında yazdığı Saved oyununda kundaktaki bir bebeğin halka açık bir parkta bir grup genç tarafından taşlanarak öldürülmesi sahnesinde görülür. Doğal olarak bu sahne çağdaş eleştirmenler ve izleyicilerde şok etkisi yaratmıştır. Oyunun açılış gösteriminde bu sahne olanca rahatsızlık uyandırmıştır. Bond için şiddet temel olarak çürük ve sömürüye dayalı sosyal kurumların bir ürünü ve de göstergesidir (Billingham, 2014, s.6).

Öte yandan Bond'un 'insan' sınıflandırmasını kullanma şekli soyut ve karmaşıktır. Bond'un insan düşüncesi belki de en iyi biçimde oyunlarında görülür çünkü burada insanlığın yokluğu, şiddet ve sosyal yıkım olarak ortaya çıkar; Saved oyununda bebeği taşıyarak öldürmekle insanlık dışı davranış gösteren genç insanlar için de bu böyledir çünkü onlar başkalarının yaşantı gerçekliğinin kendilerinininkinden farklı olabileceğini düşünemezler bile (Nicholson, 2003, s.13).

Savaş, kavga ve bunun doğal yaşam alanını oluşturan şiddet ve sıkıntı dolu yaşamı besleyen ana kaynaklardan biri olduğunun ayırında olarak bundan kurtulmak için eğitilmiş ve bilinçli birey olmanın önemini sürekli kaleme alan Bond, bunun çözüm yolunun sorumlu ve eğitilmiş bireyler sahip olmaktan geçtiği düşüncesini savunur.

Bir kitabına yazdığı önsözde Edward Bond, oyunlarında şiddeti ele alma nedenini kendisi şöyle açıklar: "Jane Austen nasıl görgü ve davranış üzerine yazmışsa ben de doğal olarak şiddet üzerine yazıyorum. Şiddet toplumumuzu şekillendirip ona musallat olmuştur ve şiddet şiddet kullanmayı bırakmazsak geleceğimiz de yok demektir. Yazarların şiddet üzerine yazı yazmasını istemeyenler aynı zamanda bu yazarların bizleri ve çağımızı yazmalarını istemiyorlar demektir. Şiddet üzerine yazı yazmamak ahlak dışıdır" (Bond, 1978, s.3).

2. THE CHILDREN, SEVGİ VE ŞİDDET

Yaşamı zaman zaman çekilmez kılabilen olumsuzluk ve şiddetin bir anda ortaya çıkmadığını, aksine bu tür yaşantı tohumlarının daha erken yaşlarda atıldığını belirtmek istercesine Bond, çocukların ana karakter olarak yer aldığı The Children (Çocuklar) (2000a) oyununu yazar. Bond'un tiyatronun güçlü sosyal, siyasal ve tinsel bir amacı olduğuna yönelik inancı, onu eğitim içerikli oyunlar yazmaya yönelmiş ve Bond'a göre bu bizi kendimizi ve ne yaptığımızı anlamaya götürür (Bond, 2000b, s.1).

Oyun, iki yetişkin ve yaş aralıkları 10 ile 14 arasında değişen bir grup çocuk etrafında geçen olaylardan kuruludur. Oyunda iki yetişkin dışında tüm karakterlerin çocuk olması, çocuklar ve onların dünyasını daha yakından bakmak ve onların dünyaya bakışlarıyla yetişkinlerin bakışı arasındaki temel farkları anlamak açısından önemlidir. Bryanston'un deyişleriyle " ...sanırım The Children, Bond için merkezde yer alan önemli bir oyundur. Bond'un 'tezi', onun kendi söylemleridir. Bond'un gençlerle ilgili düşünceleri, onlara nasıl davrandığımız ve bu dünyada onlara barınacak bir yer vermemişimizin özetidir" (Bryonston, 2001, s.29).

Oyunun ana karakteri Joe, annesi tarafından kime ait olduğunu bilmediği ve kimin yaşadığına ilişkin bilgisinin olmadığı bir evi yakması için zorlanır. İstenen bu yangın olayı sırasında evdeki bir çocuk yanarak ölür. Yangının sorumlusu Joe, bir grup arkadaşı ile buldukları yerden kaçmaya karar verirler. Hep birlikte çürümeye yüz tutmuş kıyamet sonrası andıran ıssız bir yere giderler. Beraberlerinde hiç tanımadıkları yaralı bir yabancıyı da götürürler- ki bu yabancının yangında ölen çocuğun babası olduğundan habersizdirler. Yetişkin ve çocuk oyuncuların sahnede birlikte yer alması Bond'a göre yetişkinlerle gençlerin gerçekliği arasında yer alan gerçek yaşamdaki farklılıklara ayna tutmaktadır (Irmer, 2003, s. 57). Yaşlı ve yaralı adam sırasıyla birlikte yola çıktığı çocukların hepsini tek tek öldürür: sonunda tek kalan Joe, gelecek ve gerçekle yüzleşmek zorunda kalacaktır: " Her şeyim var. Dünyada kalan son insan benim. Birilerini bulmam gerek" (Bond, 2000a, s.52) der.

Oyunun açılış sahnesinde Joe, üzerindeki okul üniformasını andırdığı kuklasıyla beraberdir. Buldukları yerin ise bir demiryolu hattının yakınlarında terkedilmiş bir alan olması hiç de rastlantısal gibi görünmemektedir. Kentin bu ıssız ve terkedilmiş hissi uyandıran kısmı, Yahudilerin Nazi toplama kamplarına toplu kıyım için götürüldükleri trajik tren yolculuklarını anımsatır niteliktedir (Billingham, 2014, s. 120). Çocuğu ve onun dünyasını ele alıp sıkıntı, üzüntü ve sevincini kaynağına inerek vermek istemesinin bir göstergesi olarak Bond, oyunda Joe ile kuklası arasındaki konuşmayı bir yetişkin ile çocuğu arasındaymışçasına işlemek suretiyle izleyici /okuyucuyu çocuğun dünyasına açılan kapının hemen yanı başına götürür. Küçük yaşta Joe'ya bu ilişkide yetişkin rolü vererek onun ağzından büyüklerin çocukları sıkıntılar karşısında geçici çözümlerle oyalamalarına gönderme yapmak amacı güder. Çünkü söz konusu sorunun kaynağına inmektense kısa süreli ve geçici çözümlerle çocukların susturulmasının uzun vadeli süreçte kalıcı çözümlere ulaşmada başarı sağlamadığı bir gerçektir. Bunun en güzel örneği Joe ile kuklası arasında geçen konuşmada görülür:

*Joe: Ağlama. Bugün seni getirmemeliydim. Getirdim çünkü
ağlayıp durdun. Şimdi daha çok ağlıyorsun. Korkuyor
musun? Karanlıktan hoşlanmıyorsun. Bir geceliğine her şey
yoluna girecek. Aç mısın yoksa? Sabah sana tatlı getireceğim.
Hangi tatludan getirmemi istersin? (The Children, s. 5.).*

Joe'nun bu ve bundan sonraki konuşması yetişkinler ile küçüklerin dünyası arasındaki uçurumu vurgulaması açısından önemlidir. Böylesi bir durumda sorunun kaynağına inmektense daha zor olan yolu seçen büyüklere Bond bir bakıma göndermede bulunmaktadır. Yine Joe ile kuklası arasındaki konuşmanın satır arasında çocuğun gerçek yaşamda ailesinden kaynaklı ikilemlerle dolu olduğu gerçeği yavaş yavaş gün ışığına çıkar. Şöyle ki Bond, çocuğa verdiği sevecenlik ve yine ona özgü görüntünün yanı sıra onun üzerinde etkili olan çevresel ve ailesel etmenlerin birikimi olan öfke ve katlanmazlık olgusunu birlikte verme yoluna gider. Çünkü bir yandan kuklasıyla konuşan çocuk bir süre sonra gerçek niyetinin ne olduğunu saklamaz: niyeti onu cezalandırmaktır. Bond, Joe karakteri ile aynı zamanda sevgi ve nefretin altında yatan etmenlerden yalnız olmanın hiç de yabana atılır bir olgu olmadığını verme amacındadır. Çünkü Joe bu düşüncelerini ve kuklasına söylediği sözleri kendisini dinleyen gerçek bir arkadaşına söyleme yoluna gitmez. Çocuğun söylediği bu sözler bir anlamda kendi yaşlarında benzeri sıkıntıları yaşayan sayısız çocuğun söylemek istediklerinden başka bir şey değildir. Joe'nun kuklasını alıp getirmesinin gerçek nedeni ise elindeki kukladan hiç zaman kaybetmeden kurtulmak, onu (sözüm ona) öldürmektir. Bu yaşlardaki bir çocuğun ölüm, öldürmekle ilintili sözleri ve bu sözleri eyleme geçirme isteğini oyunda açıkça veren Bond, bir anlamda toplumda yer edinen şiddet eyleminin çocuklara kadar indirgenmiş bir gerçeklik olduğunu vurgulamaktan öte bir şey yapmaz.

Joe dediğini yapar ve karşısında canlı biri varmışçasına yerden aldığı tuğlayı defalarca kuklanın başına indirir. Ama öte yandan bu eylemi yaparken onu bu davranışa yönelten en önemli nedenlerden birisini de bilinçli veya bilinçsiz olarak ağzından kaçırın Joe, toplumdaki parçalanmış aile çocuklarının şiddete daha yatkın davranışlar sergileyebileceği gerçeğini dışa vurur. Çünkü bir an önce evde olması gerektiği düşüncesinin altında yatan asıl neden annesinden olabildiğince korkmasıdır. Çünkü Joe, parçalanmış bir aile bireyidir. Annesi yeni edindiği erkek arkadaşıyla yemeğe gidecektir. Bu yüzden Joe, annesi çıkmadan evde olması gerektiğini, olmaması durumunda ise neler yaşayabileceğinin bilincindedir. Bond, bu bağlamda dikkatleri eve ailedeki bireyler arasında yaşanan ilişkilere çekerek çocuğun ruhsal ve fiziksel açıdan olgunlaşmasında ailenin oynadığı rolün ne kadar önemli olduğunu bir kez daha iletme yoluna gider. Ayrıca Bond, oyunda geçen konuşmaları Joe ile annesi arasına taşımakla söz konusu sorunların nasıl aşılacağına çalışıldığını gösterme amacı güder ve bu ise ilişkilerin var olduğu düzeyi açıkça gösterir. Aile içinde çok basit sayılabilecek nedenlerden dolayı sıcak ve samimi ortamın bir anda gerginleşmesi sıcak görünen ilişkilerin bir anda gerginlik dolu ortama taşınmasının hiç de yabana atılmaması gereken bir olgu olduğu gerçeği anne ile oğlu arasında görülür. Annesinden ona sigara almak için verdiği parayı kaybeden Joe, beklediğinden çok daha sert tepki ile karşılaşır. Çünkü annesine göre Joe'nun bu ve benzeri huylarının temelinde babasına olan benzerliği yatmaktadır (Bond, s.9).

Anne: Hadi şimdi git ve mikrodalgayı aç. Yemeğini ye.

Canımı sıkıyorsun. Sormama bile gerek yok. Cevabı tahmin etmen gerekiyordu. Gittikçe babana daha çok benziyorsun....Nereye gidiyorsun?

Joe: Mikrodalgayı açmaya.

Anne: Ancak ben söylediğimde git, öncesinde değil.

Joe: Ama git aç dedin.

Anne: Cevap verme!. Durumumu görüyorsun (The Children, s.9).

Bu sözler anne ile babanın yaşadığı sıkıntıların çocuğa yansıtılmasının açık ifadesinden başka bir şey değildir. Bond, aile içindeki ortak yaşam ve bu yaşamdaki olumlu ve olumsuz tutumların sadece bu tavırları sergileyen anne ve baba ile sınırlı kalmayacağını da vurgulama yoluna gider ve bunu da annenin kendi oğluna karşı takındığı gergin konuşmalarla verir. Öte yandan yine Bond, parçalanmış bir ailede gözlemlenen sıkıntıların farklı boyutlarda yansımaları olabileceğini, bunun fiziksel, ekonomik ve ruhsal boyutlarda görülebileceğini annenin kendi oğluna takındığı tavırlarla verir. Oğlunu çok da önemli olmayan nedenlerle azarlayan annenin kısa süre içinde tam tersi bir tutum takınıp ona şefkat dolu sözler söylemesi, onun bir çocuk olduğunu hatırlatması, sarılıp kucaklamak istemesi, kötü davrandığını itiraf edercesine konuşması (Bond, 2000a, s.10) yaşanan sorunların bireyde oluşturduğu rahatsızlık ile eşanlamlıdır denebilir. Bu ve benzeri sıkıntıları oyunlarında irdeleyen Bond'un vermeye çalıştığı ileti de bundan farklı değildir. Yani belli düzeyde bir farkındalık oluşturmak ve bu farkındalık ile sıkıntılı davranışları göz önüne sermek öne çıkan hedeflerdendir denilebilir. Sorumluluk bilincinden yoksun ebeveynlerin gelecek inşa etmede temel taş sayılan çocuklar yönlendirmede ne kadar önemli olduğu gerçeği oyunda sıklıkla vurgulanan öğelerdendir. Bond için bu gerçek, yaşam boyu sağlıklı bireyler yetiştirmek için çok önemli bir yer tutmaktadır denilebilir.

Şiddet ve sıkıntı dolu ortamları kendi çocukluk yıllarında Alman saldırıları sırasında yaşayan Bond, benzer durumları oyunlara katmakla o günleri ve anları zihinlerde bir kez daha canlandırma yoluna gider denebilir. Oyunda annenin oğlundan gidip tarif ettiği bir evi kundaklamasını istemesi ile İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Alman bombardımanı altındaki yangın birbirlerine benzetilebilir. İzleyici/ okuyucu gergin bir aile ortamından daha gergin ve huzursuz bir ortama yönlendiren Bond'un yapmak istediği şey gerçekte tüm bu ve benzeri türden olumsuzluklardan arındırılmış bir yaşam sürme/ oluşturma isteğidir denebilir.

Çocuğun yetiştirilme sürecinde aile bireylerinin ne kadar önemli/ etkili olduğu gerçeğini sıklıkla vurgulayan Bond, yine çocuğun yönlendirilme biçiminin onun gelecekteki yaşantısında yadsınmaz sonuçlar çıkaracağı olgusuna gönderme yapmak amacıyla olsa gerek annenin Joe'yu yönlendirme/ ikna etme yöntemini alışılmışın dışında verir:

“ Bunu ben de yapardım ama yasalara aykırı bu. Yanlış değil.

Seni nelerden koruduğumu bir bilsen-ev yakmanın çok da büyütecek bir şey olmadığını anlardın. Bunu ikimiz için düşündüm.

Bu olayı kayıp babaya bağlarlar. Ziyaret ederim seni. Ama

eğer bunu ben yaparsam yıllarca içeri gönderirler beni. Yalnız

kalırsın. Bir kere baban yok. Annesiz de kalacaksın- ki anne baba

bakımına ihtiyacın olduğu yaşta hem de. .Hayatın mahvolur...(The Children, s.12)

sözlerinin bu yaşta bir çocukta yaratacağı baskı ve korku göz önüne alındığında bu, o çocuğun dünyasında hiç de olumlu yansımalar yaratacak türden değildir. Kendi çocuğunu şiddet dolu ve yasa dışı bir eylem için bilerek isteyerek yönlendiren annenin davranışı ise çocuk üzerinde baskıdan öte işkenceyi çağırıştırır türdendir dense yanlış olmaz. Bond, annenin sürekli ikilemler yaşadığını oyunda sıkça verme yoluna giderek sağlıklı olmayan bireylerin (beyinlerin) gelecek nesilleri yetiştirmede ne kadar zararlı olabileceğinden yola çıkarak anneyi buna en güzel örnek olarak verir denebilir. Çünkü annenin yangın sonrası çocuğuna söyledikleri ile öncekiler birbirinden çok farklıdır:

“ Dur! Dur! Gaz kokuyor! Sanırım doğru söylüyor!...Aman tanrım yere damlıyor! Şimdi polis çıkıp gelse seni nasıl koruyacağım? Kalkıp da onlara oğlum sabaha kadar yanımdaydı desem, ‘Yerdeki gaz ne oluyor?’ diye sormazlar mı? Çıkar ayakkabılarını!! Ver pantolonunu bana! Gir hemen banyoya! Her şeyi yıkayacağım! Yine de anlarlar.! Her yeri didik didik ederler. Kötü çocuk seni! (The Children, s.21).

Yine Bond, oyundaki gerginlik ve şiddet içerikli eylemlerin dozunu artırarak vermekle, çok basit gibi görünen bir olayın ne denli beklenmedik sonuçlar doğurabileceğine gönderme yapar. Joe'nun annesinin isteği doğrultusunda kundakladığı evde bir çocuk yanarak ölmüştür. Artık Joe basit bir suçlu olmaktan öte katildir de. İşlediği bu suçtan yakalanmamak için Joe alışılmışın dışında bir yola başvuracaktır. Yanına aldığı kendi yaşlarındaki bir grup çocukla birlikte nerede ve nasıl biteceğini kendilerinin de bilmediği bir yolculuğa çıkacaklardır. Bu yolculukta hiç tanımadıkları bir yabancıнын (ki yangında ölen çocuğun babasıdır) onlara katılması ve ilerleyen süreçte sırayla Joe dışındaki tüm çocukları teker teker öldürmesi oyunda zaten var olan gerginlik ve şiddetin dozunun giderek artmasının asıl nedenidir. Adamın kim olduğu ve oradaki varlık nedeni ise ancak oyunun sonuna doğru Joe ile konuşmasında açığa çıkar:

“ Oğlum öldü!...Annen bir hayat kadınıydı. Benim için çalışıyordu. Para bendeydi. Ev aldım. Benim evime taşınmak istedi. Hayır!. karımla ben taşındım eve. Annen intikam almak istedi. Evi yaktı...(The Children, s.51).

Tek başına kalan Joe'nun oyunun sonundaki iki cümlelik konuşması ise oldukça ilginçtir:

“Her şeyim var artık. Dünyada kalan son kişiyim. Birisini bulmam gerek. (The Children, s.52).

sözleri ile Joe, gelecekle yüz yüze kalmıştır. Ve tek başına gelecekle yüzleşmek zorundadır (Bond, 2000b, s.52). Oysaki Bond'un da vurgulamak istediği üzere her şeyi olduğunu söyleyen Joe'nun gerçekte hiçbir şeyi yoktur. Belirsiz, güvensiz ve arkadaşsız bir gelecek onu beklemektedir. Joe'yu böylesi bir yaşantı içine sürükleyen nedenler ise çok basit gibi görünse de gerçekte bundan daha karmaşıktır. Şöyle ki oyunun kahramanı Joe yıkılan, parçalanmış bir aile bireyi olduğu için bu sıkıntıları yaşamak zorunda kalmıştır ama daha yakından bakıldığında annenin yaşamak zorunda kaldığı sorunlar sadece onun kendi tercihi olmanın ötesinde mevcut toplumsal yapının sonucudur. Bu bağlamda Bond'un vermeye çalıştığı iletilerden birisinin de mevcut sistem ve onun acımasız çarkının bireylere yaşattıklarının sadece bu bireylerle sınırlı kalmayıp gelecek kuşakları da dolaysız olarak etkileyeceği gerçeğidir denebilir.

Toplumsal sorunların kaynağının anlık olmayıp, köklerinin daha derinlerde bir yerlerde olduğu gerçeğinden yola çıkan Edward Bond, küçük yaştaki yaşanmışlıkların daha sonra bu yaşanmışlık doğrultusunda yansımaları olacağına kaçınılmazlığını vurgular denebilir.

KAYNAKLAR

- Billingham, P. (2014). *Edward Bond: A critical study*. Palgrave: Macmillan.
- Bond, E. (1965). *Saved*. Heinemann.
- Bond, E. (1978). *Plays 2: Lear, sea, narrow road to the deep north, black mass, passion*. London, Methuen Drama.
- Bond, E. (2000a). *The children*, Methuen.
- Bond, E. (2000b). *The hidden plot: Notes on theatre and the state* London, Methuen.
- Bryanston, C. (2001). The children. *Drama Magazine*. Winter 2001, pp.29-35.
- Davis, D. (2005). *Edward Bond and the dramatic child*. Trentham, USA.
- Hay, M., & Roberts, P. (1980). *Bond: A study of his plays*. London, Eyre Methuen.
- Irmer, T. (2003). 'Menschen müssen nichtdestruktiv sein': Interview with Bond. *Theater der Zeit*, February, 2003.
- Nicholson, H. (2003). Acting, creativity and social justice: Edward Bond's *The Children*, *Research in Drama Education*, 8(1), 9-23, doi: 10.1080/13569780308325